

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

25 квітня 2025 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса

УДК 930.2 + 930.85 + 94
I-90

DOI: <https://doi.org/10.24195/978-617-7790-55-5-2025>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №17 від 26 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Гончарук Т. Г. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих І-90 учених : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 117 с.

ISBN 978-617-7790-55-5

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: методологія та історіографія історичних досліджень, головні аспекти розвитку суспільств Стародавнього світу та Середніх віків, проблеми Нової та Новітньої історії, концепт історичної пам'яті в умовах війни, історія міжнародних відносин, історія військової справи.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

УДК 930.2 + 930.85 + 94

Рибак О. В. Евакуація британських та французьких військ з Дюнкерка (1940 р.)	53
--	----

Концепт історичної пам'яті в умовах війни

Маціборко Є. О. Трансформація історичної пам'яті Греції під час боротьби за незалежність	58
Окорокова В. В. Memory as a social phenomenon in the history of Paul Ricoeur	64

Історія міжнародних відносин

Малога О. А. Зовнішньополітична стратегія Данії в епоху наполеонівських війн (1799-1814)	69
Руденко А. О. Причини Індонезійсько-Пакистанського конфлікту	75
Набока О. В., Черкащенко О. О. Політика США у корейській державі Чосон під час японсько-китайської війни 1894 – 1895 рр.	78
Яворська Т. В. The Expression of Confucian Ideology in China's Foreign Policy	83

Історія військової справи

Атмажов О. Ю. Армія держави Чосон	88
Сотніченко О.В. Розвиток артилерії в армії Наполеона (1799-1815)	97
Ткаченко В. В. Використання бойових слонів у військовій тактиці на території Стародавнього Сходу	101
Янак Д. Важкі танки Вермахту	105
Інформація про авторів	112

Сотніченко О. В.

Розвиток артилерії в армії Наполеона (1799-1815 рр.)

Наполеонівські війни стали переломним моментом в історії військового мистецтва, кардинально змінивши підходи до стратегії, тактики та організації армій. Цей період, позначений масштабними битвами та інноваційними рішеннями Наполеона Бонапарта, не лише визначив розвиток європейської політики, але й заклав основи війн на століття уперед. Від маневреності армійських корпусів до вдосконалених засобів застосування артилерії – наполеонівські кампанії продемонстрували нові принципи ведення бойових дій, які вплинули на військову думку XIX ст. та, в певній мірі, зберігають актуальність і сьогодні. Особливо важливим кроком уперед була зміна підходу до артилерії, її інтеграція з іншими родами військ та впровадження нових тактичних прийомів для її використання. Ідеї та практичні напрацювання Наполеона щодо воєнної тактики, зокрема у використанні артилерії, довгий час враховувались у військовій теоретичній думі та закладались в основу армій Пруссії, Франції, Австрії, їх можна прослідкувати на полях битв Кримської, франко-пруської, Громадянської війни в США. Тому, вивчення розвитку артилерії розкриває перспективи більш глибокого розуміння військової історії Європи та Америки в XIX ст.

На розвиток артилерії в часи Наполеонівських війн вплинуло декілька чинників. В першу чергу слід зазначити, що до того як Наполеон пов'язав свою долю із армією у Франції відбулась масштабна реформа артилерії, що зробило країну передовою артилерійською державою. Реформа Грібоваля, яка була проведена в другій половині XVIII ст., передбачала стандартизацію артилерії за певними категоріями калібрів, конструктивні зміни в корпусі та лафеті гармати, уніфікацію боєприпасів та систему підготовки артилеристів [1, с. 177-178].

Другим чинником стала сама особистість Наполеона та його військова освіта за спеціальністю артилериста. В 1784 р. Наполеон вступив у Військову

школу в Парижі, де вивчався на артилериста. Особливих успіхів він робив у математиці, що згодом дало йому розуміння балістики [2, с. 23]. Наступного року він вже став практикуючим воєнним в статусі другого лейтенанта артилерії. Подальша його кар'єра в період революційних війн була пов'язана саме з гарматами [2, с. 31]. Отже, майбутній імператор Франції активно вивчав систему Грібовалія, впроваджував на практиці її принципи, а згодом, зміг її вдосконалити та розвинути в найсильнішу артилерію Європи, що вирішувала долю ключових битв початку XIX ст.

Під час Великої французької революції Наполеон отримав шанс застосувати на практиці. Особливо показовою стала облога міста Тулона в 1793 р., де він будучи молодим офіцером, розробив і реалізував артилерійський план, який змусив британський флот залишити порт [3, с. 56-57]. Його майстерне розміщення батарей і точні розрахунки продемонстрували не лише технічну підготовку, а й стратегічне бачення, що принесло йому звання бригадного генерала у віці 24 років.

Ще одним прикладом застосування артилерії Наполеоном на ранньому етапі його кар'єри можна назвати придушення повстання в Парижі 13 вандем'єра (5 жовтня) 1795 р. Наполеон командував 5 тис. загоном, якому було наказано розігнати 30 тис. озброєний натовп бунтівних парижан. Попри складні ситуації молодий командир грамотна розташував артилерійські батареї в ключових місцях Парижу та поєднавши їх руйнівний ефект з психологічним фактором спромігся розігнати натовп [2, с. 94-96]. Суперечливість моральних оцінок цих подій не відкидає факту того, що це було одне з перших в історії фактів використання артилерії в міських боях і її ефект був блискучим. Наполеон знову зробив кар'єрний стрибок та став командувачем регулярної армії.

Новітні системи артилерійської освіти та величезний практичний досвід дозволили Наполеону перетворити цей рід військ у надпотужну силу в часи його

військових компаній в часи Консульства (1799-1804) та Імперії (1804-1815), які увійшли в історію під назвою Наполеонівські війни.

Наполеон започаткував нову організацію артилерії, поділивши її на польову, облогову та гарнізонну. Кожен тип артилерії відрізнявся своїм призначенням, організацією та застосуванням. Польова артилерія була наймобільнішою і використовувалася безпосередньо на полі бою. Артилерія діяла в тісній координації з піхотою та кавалерією. Гармати послаблювали ворога перед піхотною атакою, а кінна артилерія підтримувала швидкі кавалерійські маневри. облогову артилерію як спеціалізований інструмент для захоплення фортець, укріплених міст і стратегічних позицій, що було критично важливим у його кампаніях. Облогова артилерія, на відміну від польової, була важчою, менш мобільною, але мала значно більшу руйнівну силу, призначену для знищення укріплень і примушення гарнізонів до капітуляції. Гарнізонна артилерія в армії Наполеона була важливим елементом оборони укріплених міст, фортець і стратегічних позицій. Гарнізонна артилерія, на відміну від польової чи облогової, була стаціонарною, призначеною для захисту укріплень від атак ворога, і відігравала ключову роль у підтриманні контролю над захопленими територіями та захисті тилів.

Армія Наполеона використовувала увесь арсенал артилерії відповідно реформ Грібовалія: 4, 8, та 12 футові гармати, що використовували як ядра для ураження на дистанції від 1 до 1,5 км. так й картеч, що було революційною інновацією. Боєприпаси з картеччю покривали дистанцію всього до 400 метрів, але наносили катастрофічні ураження ворожій піхоті на великій площині. Також активно використовувались 6-дймові гаубиці, що стріляли спеціальними розривними снарядами – гранатами на 1,2 км. [4, с. 88; 5, с. 30].

В організації та структурі артилерії теж відбулись значні зміни. Основною одиницею виступала артилерійська батарея, яка складалася з 6–8 гармат і кількох гаубиць, обслуговуваних приблизно 100–150 солдатами. Екіпаж кожної гармати

складав 8-12 солдатів та 4-8 коней [6, с. 16]. Особливою заслугою Наполеона була розробка та реалізація на практиці концепції «Великої батареї». Вона передбачала масоване зосередження гармат (іноді до 100 одиниць). Обслуговували «Велику батарею» до 1500 тис. добре підготовлених та навчених солдатів. Цільове використання таких воїнських підрозділів призначалась для прориву ворожих позицій або дезорганізації ворожих порядків, як це було в битвах при Ваграмі (1809) чи Бородіно (1812) [7, с. 267-268].

В тактичному плані артилерія, особливо польова, ставала маневровою силою, яка супроводжувала переміщення піхоти, та в будь який момент могла здійснити вогневу підтримку. Була також удосконалена кінна артилерія, яка здійснювала швидкі та складні маневри з метою підготовки кінної атаки.

В кількісному вираженні артилерія Наполеона була важливою силою в кожній із битв. В битві при Аустерліц на 73 тис. солдатів приходилось 130-150 гармат усіх типів від польової до кінної. Артилерія відіграла ключову роль, зокрема в підтримці центрального прориву та обстрілі російсько-австрійських позицій. Для порівняння, австро-російська армія мала численність до 89 тис. солдат та 270-330 гармат.

В битві при Ваграм (1809) армія Наполеона налічувала до 188 тис. солдатів при кількості гармат до 550 одиниць. Австрійські війська складали 170 тис. та 446-488 гармат. В Бородінській битві 135 тис. французів з 587 гарматами протистояли 130 тис. російських солдатів при 640 гармат.

В такий засіб в ключових битвах Наполеонівських війн де вигравала французька армія чисельність артилерії була приблизно рівною або з перевагою супротивників. Це вказує на тактичну перевагу Наполеона та його інноваційні підходи до організації бойових дій.

Завдяки інноваційному використанню артилерії, зокрема системі Грібовалія, «Великій батареї» та кінній артилерії, армія Наполеона домінувала в Європі з кінця XVIII до початку XIX ст., здобуваючи численні перемоги та забезпечуючи

військово-політичний вплив Франції. Ці успіхи дозволили Наполеону поширювати революційні ідеї Просвітництва, а також перекроювати кордони європейських держав, створюючи нові політичні реалії. Хоча його імперія зазнала краху в 1815 р., Наполеонівські війни, підтримані артилерійською міццю, прискорили незворотні процеси, які сформували контури Європи XIX ст., залишивши тривалий вплив на її подальший розвиток.

Література

1. Fighting Techniques of the Napoleonic Age. 1792-1815. Equipment, Combat Skills, and Tactics. New York, 2008. 256 p/
2. McLynn F. Napoleon. A Biography. London, 2003. 739 p.
3. Forczyk R., Hook A. Toulon 1793. Napoleon`s Great Victory. Osprey Publishing, 2005. 96 p.
4. Kiley K.F. Artillery of the Napoleonic Wars. 1792-1815. 2004. 318 p.
5. Wise T., Hook R. Artillery Equipment of the Napoleonic Wars. Osprey Publishing, 1980. 41 p.
6. Head M. French Napoleonic Artillery. 1977. 48 p.
7. Dawson A., Dawson P., Summerfield A. Napoleonic Artillery. 2007. 312 p.

Ткаченко В. В.

Використання бойових слонів на території Стародавнього Сходу

Дослідження проблематики взаємодії у бою між людиною та твариною ведуться від зародження власне військової справи та до сьогодення. У науковій літературі існує велика кількість праць, що висвітлюють різні галузі військової справи древніх. Однак такий важливий сюжет, як використання на полях битв слонів, і досі залишається, як правило, поза увагою вчених. Подібне недогляд не може не дивувати, оскільки гігантські чотирилапі брали участь майже у всіх великих битвах, починаючи з епохи Олександра і аж до часу Цезаря.

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 25 квітня 2025 р.